

СТАН ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ

І. М. Беженар

Кандидат економічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції; Inna.bezhenar@ukr.net
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Тваринництво є важливою складовою аграрного сектору економіки України, відіграючи значну роль у забезпеченні населення якісною продукцією. Розвиток цієї галузі має стратегічне значення для економічного зростання та соціального добробуту країни.

У даному дослідженні аналізуються загальноекономічні показники розвитку тваринництва в Україні з урахуванням динаміки виробництва та змін у поголів'ї тварин різних видів протягом останніх десятиліть.

Мета – оцінити загальний стан та динаміку розвитку галузі тваринництва в Україні, враховуючи основні показники виробництва та поголів'я тварин.

Об'єднуючим, акумулюючим показником виробництва різних видів продукції тваринництва є валова продукція. Валова продукція тваринництва в 2022 р. склала 116472,7 млн грн, 56,1 % забезпечили сільськогосподарські підприємства, 43,9 % – господарства населення.

Розглядаючи тенденції зміни валової продукції сільськогосподарських підприємств та господарств населення, можна виявити наступні тенденції: загальна валова продукція сільського господарства та тваринництва в Україні відображає нестабільний характер змін. Зокрема, в період з 2010 по 2015 роки спостерігалася певна негативна динаміка, визначена зменшенням виробництва тваринницької продукції. Проте у наступні роки відбулася певна компенсація цього зниження, що відображено в зростанні валової продукції у 2016–2019 роках. Однак, у 2020 році спостерігається знову певне зниження, яке, однак, компенсується у 2021 році.

У 2022 році спостерігалася помітне зменшення валової продукції тваринництва як на сільськогосподарських підприємствах, так і у господарствах населення. Це може бути викликано різноманітними факторами, такими як в першу чергу військові дії, окупація, ринкова кон'юнктура, меншою мірою зміни в погодних умовах або технологічні аспекти сільського господарства.

Детальніше зупинимося на підприємницькому секторі. З 2010 до 2014 року спостерігалася зростання виробництва, що може бути пов'язано з підвищенням попиту на продукцію тваринництва чи покращенням умов вирощування тварин. Проте, після виробництво знову почало зменшуватися, хоча з 2017 по 2019 рік знову спостерігалася певне зростання. З 2020 році відбулося нове зниження (рис. 1, 2).

Кількість сільськогосподарських тварин має тенденцію до зниження. Розглянемо окремо тенденції щодо окремих видів тварин.

Особливу увагу приділимо ВРХ. Починаючи з 1990 поголів'я великої рогатої худоби значно зменшилося. Якщо на 1 січня 1991 року було 24623,4 тис. голів великої рогатої худоби, то у 2023 р. його стало 23007,1 тис. голів, або у 10,7 раза менше. За 32 роки кількість тварин зменшено на 22316,3 тис. голів. Значний спад поголів'я ВРХ припадає на період з 1991 по 2001 рік (табл. 1).

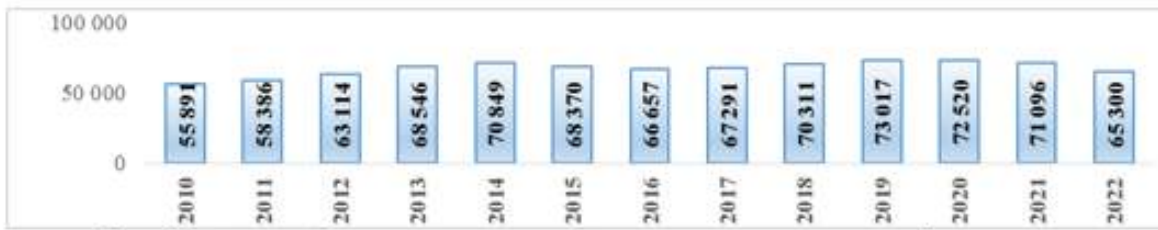

Рис. 1. Продукція тваринництва сільськогосподарських підприємств

Джерело : дані Державної служби статистики України (<https://www.ukrstat.gov.ua>)

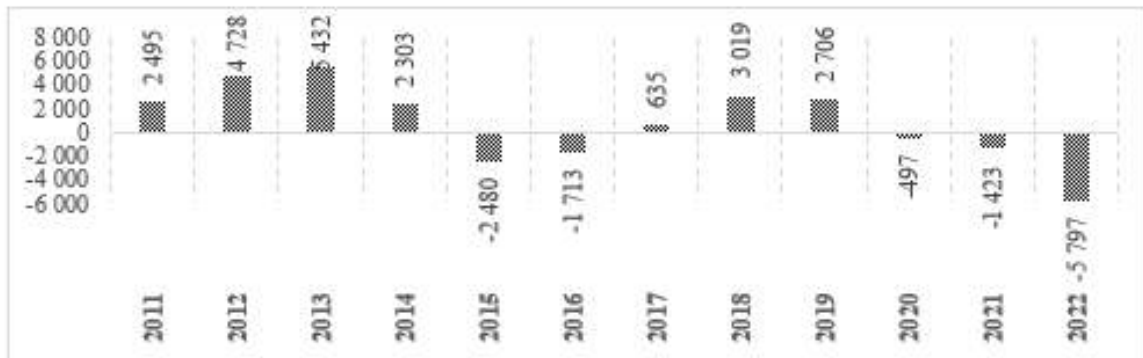

Рис. 2. Зміни виробництва валової продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах, +, - до попереднього року, млн грн

Джерело: власні розрахунки

Такі ж тенденції із зменшенням поголів'я ВРХ склалися в сільськогосподарських підприємствах і господарствах населення. Якщо порівнювати поголів'я ВРХ у 2023 р. з 2015 р. в сільськогосподарських підприємствах, то також помітне зменшення, але не таке значне (рис. 3).

Розглядаючи кількість корів у вищезазначених підприємствах, також помітне значне зменшення, проте у структурі поголів'я їх частка 40–42% протягом 2015–2023 рр., тобто досить стабільна (рис. 4).

1. Кількість сільськогосподарських тварин (на 1 січня; тис. голів)

	1991	2001	2015	2020	2021	2022	2023
<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
Господарства всіх категорій							
Велика рогата худоба	24623,4	9423,7	3884,0	3092,0	2874,0	2644,0	2307,1
у тому числі корови	8378,2	4958,3	2262,7	1788,5	1673,0	1544,0	1352,8
Свині	19426,9	7652,3	7350,7	5727,4	5876,2	5608,8	4948,3
Вівці та кози	8418,7	1875,0	1371,1	1204,5	1140,4	1094,3	941,4
у тому числі вівці	7896,2	963,1	785,8	658,8	621,0	607,1	518,6
Коні	738,4	701,2	316,8	224,4	202,0	180,8	159,1
Птиця свійська всіх видів	246104,2	123722,0	213335,7	220485,8	200651,9	202243,1	180457,6
Підприємства							
Велика рогата худоба	21083,3	5037,3	1310,2	1049,5	1008,4	1003,4	942,1
у тому числі корови	6191,6	1851,0	529,2	438,6	423,9	424,6	394,2
Свині	14071,2	2414,4	3732,8	3300,1	3629,5	3576,9	3144,6
Вівці та кози	7165,5	413,3	205,5	168,6	151,3	168,5	140,8

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8
у тому числі вівці	7164,1	412,4	200,8	158,8	140,2	156,0	126,6
Коні	700,9	249,8	23,8	12,4	10,8	9,4	8,7
Птиця свійська всіх видів	132966,6	25352,9	122077,8	127773,2	109737,0	113478,9	101819,6
у тому числі фермерські господарства							
Велика рогата худоба	–	102,5	103,7	103,3	104,0	110,4	111,4
у тому числі корови	–	35,8	41,1	42,9	43,6	46,7	45,9
Свині	–	54,0	249,9	284,0	292,9	279,5	247,6
Вівці та кози	–	6,0	46,8	36,1	34,9	36,7	40,1
у тому числі вівці	–	5,7	44,5	28,7	26,2	27,0	28,4
Коні	–	6,0	2,1	1,0	0,8	0,6	0,5
Птиця свійська всіх видів	–	115,9	2813,7	4535,2	4749,9	5167,1	1590,2
Господарства населення							
Велика рогата худоба	3540,1	4386,4	2573,8	2042,5	1865,6	1640,6	1365,0
у тому числі корови	2186,6	3107,3	1733,5	1349,9	1249,1	1119,4	958,6
Свині	5355,7	5237,9	3617,9	2427,3	2246,7	2031,9	1803,7
Вівці та кози	1253,2	1461,7	1165,6	1035,9	989,1	925,8	800,6
у тому числі вівці	732,1	550,7	585,0	500,0	480,8	451,1	392,0
Коні	37,5	451,4	293,0	212,0	191,2	171,4	150,4
Птиця свійська всіх видів	113137,6	98369,1	91257,9	92712,6	90914,9	88764,2	78638,0

Джерело: дані Державної служби статистики України (<https://www.ukrstat.gov.ua/>).

Свині: є тенденція до зменшення кількості свиней у господарствах усіх категорій, за винятком фермерських господарств, де спостерігалось певне зростання у 2021 та 2022 роках. Вівці та кози: кількість овець і та зменшилася у всіх категоріях господарств з 1990 по 2022 рік. Коні: спостерігається загальне зменшення кількості коней у всіх категоріях господарств за аналізований період. Птиця свійська всіх видів: кількість птиці свійської збільшувалася до 2020 року, але потім спостерігається деякий спад.

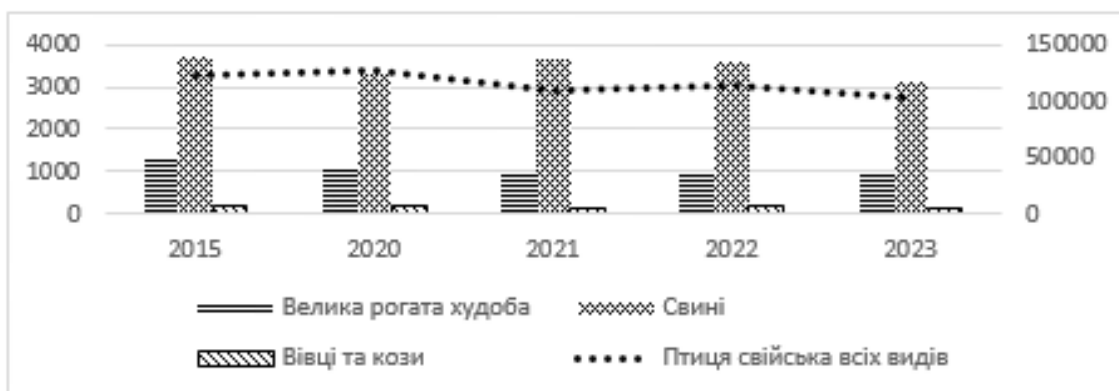

Рис. 3. Поголів'я тварин у сільськогосподарських підприємствах на 1 січня, тис. гол

Джерело : дані Державної служби статистики України (<https://www.ukrstat.gov.ua/>)

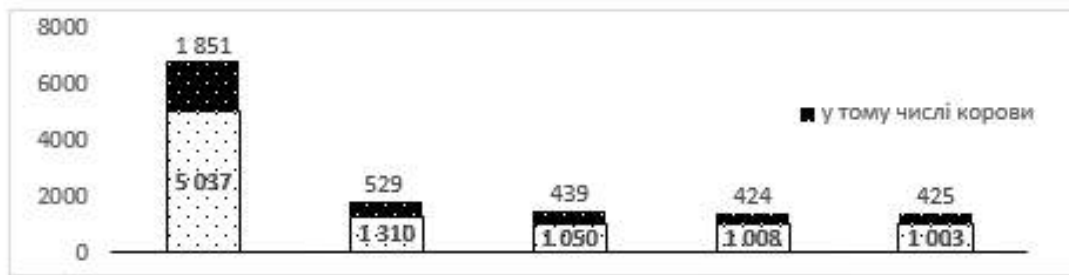

Рис. 4. Динаміка поголів'я великої рогатої худоби та корів в сільськогосподарських підприємствах в Україні, тис. голів

Джерело : дані Державної служби статистики України (<https://www.ukrstat.gov.ua/>)

Зменшення поголів'я призвело до зменшення виробництва (виросування) живої маси, єдиним винятком є птиця (табл. 2).

2. Вирощування сільськогосподарських тварин (у живій масі)

	1990	2000	2010	2015	2020	2021	2022
Господарства всіх категорій							
Сільськогосподарські тварини	6465,0	2278,0	2936,7	3200,4	3409,3	3329,8	2954,8
велика рогата худоба	3248,1	1090,1	653,8	602,6	537,5	475,1	388,4
свині	2097,8	841,8	915,5	1024,0	966,7	971,2	875,9
вівці та кози	99,3	39,0	40,7	28,2	24,4	24,6	19,1
птиця свійська всіх видів	940,1	264,9	1278,8	1505,3	1845,7	1825,4	1641,2
кролі	60,5	27,8	27,2	26,5	22,2	21,4	18,5
коні	19,2	14,4	20,7	13,8	12,8	12,1	11,7
Підприємства							
Сільськогосподарські тварини	4206,1	556,4	1638,5	2038,5	2327,8	2359,3	2182,4
велика рогата худоба	2498,9	371,0	174,6	155,6	136,8	134,7	127,4
свині	1119,0	117,6	411,8	583,8	562,1	601,0	565,7
вівці та кози	60,2	3,2	3,5	2,3	3,0	3,1	1,8
птиця свійська всіх видів	509,6	58,7	1047,2	1294,5	1624,0	1619,0	1486,2
кролі	0,7	0,0	0,5	1,9	1,6	1,2	1,1
коні	17,7	5,9	0,9	0,4	0,3	0,3	0,2
у тому числі фермерські господарства							
Сільськогосподарські тварини	–	9,8	73,1	78,6	106,3	118,7	106,3
велика рогата худоба	–	6,9	9,9	12,1	13,6	13,6	14,4
свині	–	2,6	27,5	30,0	33,2	32,4	28,5
вівці та кози	–	0,0	0,4	0,2	0,3	0,4	0,3
птиця свійська всіх видів	–	0,1	35,3	36,2	59,2	72,3	63,0
кролі	–	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1
коні	–	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Господарства населення							
Сільськогосподарські тварини	2258,9	1721,6	1298,2	1161,9	1081,5	970,5	772,4
велика рогата худоба	749,2	719,1	479,2	447,0	400,7	340,4	261,0
свині	978,8	724,2	503,7	440,2	404,6	370,2	310,2
вівці та кози	39,1	35,8	37,2	25,9	21,4	21,5	17,3
птиця свійська всіх видів	430,5	206,2	231,6	210,8	221,7	206,4	155,0
кролі	59,8	27,8	26,7	24,6	20,6	20,2	17,4
коні	1,5	8,5	19,8	13,4	12,5	11,8	11,5

Джерело: дані Державної служби статистики України (<https://www.ukrstat.gov.ua/>).

Обсяги вирощування живої маси ВРХ зменшилися від 3248,1 тис. тонн у 1990 р. до 388,4 – у 2022 р., або у 8,4 раза; свиней у 2,4 рази; овець і кіз у 5,2 рази; кролів у 3,3 рази,

коней у 1,6 рази протягом аналізованого періоду. Загальна кількість м'яса птиці свійської зростає, особливо в 2020 році був високий показник, але потім помітне зменшення. В сільськогосподарських підприємствах спостерігається зменшення виробництва всіх видів м'яса крім птиці і кролів, в господарствах населення зменшення стосується усіх видів тварин, крім коней.

У регіональному аспекті лідерами по вирощуванню м'яса ВРХ є Івано-Франківська, Хмельницька області (рис. 5).

Рис. 5. Регіональне вирощування великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств у 2022 році

Джерело : дані Державної служби статистики України (<https://www.ukrstat.gov.ua/>)

Висновки. Загальний аналіз показників виробництва та поголів'я тварин у різних категоріях господарств показує різноманітні тенденції розвитку галузі. На прикладі великої рогатої худоби, свиней, овець та кіз, коней (крім птиці свійської) демонструється зменшення поголів'я протягом останніх десятиліть.

Ці зміни впливають на вирощування та обсяги продукції тваринництва. Інтерпретація даних дозволяє зробити висновок про потребу у впровадженні ефективних стратегій розвитку галузі та підтримки сільськогосподарських виробників для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності сектору.